Minister Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.3.8.2024.AB
Warszawa /elektroniczny znacznik czasu/

Pani
Małgorzata Kidawa-Błońska
Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

w odpowiedzi na wystąpienie z 15 maja 2024 roku, znak: BPS/043-11-214/24, przy którym przekazane zostało oświadczenie Pana Senatora Jacka Treli, złożone podczas 11 posiedzenia Senatu RP 9 maja 2024 roku, dotyczące położenia osób ze spektrum autyzmu i ich opiekunów w sytuacji postępowania przed powiatowymi bądź miejskimi zespołami do spraw orzekania o niepełnosprawności, proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia.

Konstytutywnym elementem orzeczenia o niepełnosprawności i orzeczenia o stopniu niepełnosprawności jest ustalenie okresu, na jaki zostają one wydane.

Zgodnie z § 3 ust. 4-6 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. z 2021 r. poz. 857) naruszenie sprawności organizmu kwalifikuje się jako:

- trwałe (stałe): jeżeli według wiedzy medycznej stan zdrowia nie rokuje poprawy;
- okresowe: jeżeli według wiedzy medycznej może nastąpić poprawa stanu zdrowia.

Przesłankę rozstrzygnięcia w procedurze orzeczniczej stanowi zatem ocena rokowania, wywiedziona z prawdopodobieństwa wystąpienia zmiany w funkcjonowaniu osoby wnioskującej o wydanie orzeczenia w wyniku podejmowanych wobec niej działań medycznych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych. Jeśli stan zdrowia oraz ograniczenia funkcjonalne mogą ulec poprawie, orzeczenie wydaje się na czas określony, w przeciwnym razie na stałe, zaś w przypadku dzieci – na czas nie dłuższy, niż do momentu ukończenia przez nie 16 roku życia.

Okres, na jaki wydawane jest orzeczenie determinują kryteria medyczne, ale też rodzaj i zakres ograniczeń funkcjonalnych, będących skutkiem naruszonej sprawności organizmu, z jakimi zmaga się dana osoba.

Treść przywołanych przepisów wskazuje, że o charakterze czasowym orzeczenia ustalającego niepełnosprawność decyduje rokowanie zarówno co do długoterminowej odpowiedzi na stosowane leczenie i rehabilitację, jak i co do postępu choroby oraz związanych z nią ograniczeń w funkcjonowaniu (tak na poziomie indywidualnym, jak i społecznym). Z przywołanej normy prawnej należy wywodzić, że ustawodawca przyznał organowi orzekającemu o niepełnosprawności swobodę rozstrzygania co do okresu, na jaki zostaje wydanie orzeczenie, jednocześnie obligując, by rozstrzygnięcie zostało poprzedzone ustaleniami znajdującymi oparcie w aktualnej wiedzy medycznej.

tel. 222-500-108
info@mrips.gov.pl
https://www.gov.pl/web/rodzina

ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa

W świetle przywołanych przepisów zawarta w treści interpelacji informacja, iż orzeczenie o niepełnosprawności oraz o stopniu niepełnosprawności w odniesieniu do osób z zaburzeniem ze spektrum autyzmu wydawane jest na okres trzech lat, nie znajduje uzasadnienia. Brak rokowań poprawy w stanie zdrowia i ograniczeniach funkcjonalnych z nim związanych odpowiada sytuacji opisanej w hipotezie normy prawnej, rekonstruowanej z § 3 ust. 6 w zw. z ust. 4 pkt 1 cytowanego rozporządzenia. W takim przypadku wydanie orzeczenia o niepełnosprawności na okres do ukończenia przez dziecko 16 roku życia, a w stosunku do osoby powyżej tego wieku na stałe, nie tylko nie stoi w sprzeczności z obowiązującymi przepisami prawa, ale wręcz stanowi egzemplifikację ich stosowania.

Należy podkreślić, że orzeczenie - poza rozstrzygnięciem w przedmiocie zakwalifikowania do grupy osób niepełnosprawnych lub przyznania stopnia niepełnosprawności - zawiera również inne elementy, mające wpływ na sytuację prawną osoby z niepełnosprawnościami lub jej opiekuna. Zgodnie z art. 6b ust. 3 ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 44, dalej jako: „ustawa o rehabilitacji") w orzeczeniu powiatowego zespołu zawarte muszą być wskazania określające możliwości i potrzeby danej osoby, związane z rodzajem jej niepełnosprawności. Dlatego wydanie orzeczenia na czas określony, w niektórych przypadkach, jest zasadne, biorąc pod uwagę, że jego przedmiotem nie jest rozpoznanie jednostki chorobowej, ale ocena funkcjonowania społecznego z uwzględnieniem zarówno dynamiki przebiegu choroby, jak i etapu rozwojowego, na jakim osoba poddana procedurze orzeczniczej się znajduje.

Pragnę z całą mocą podkreślić, iż ustawodawca, co wynika z art. 4 ust. 1-4 oraz 4a ust. 1 ustawy o rehabilitacji, nie utożsamia pojęcia niepełnosprawności oraz stopnia niepełnosprawności z rozpoznaniem nozologicznym, stanowiąc wyraźnie, że naruszenie sprawności organizmu jest warunkiem koniecznym, ale niewystarczającym do uznania za osobę niepełnosprawną. Nieodzownym warunkiem stwierdzenia przesłanki do orzeczenia niepełnosprawności lub jej stopnia jest stwierdzenie spełnienia wymogów określonych w ustawie o rehabilitacji oraz aktach wykonawczych wydanych na jej podstawie - również w odniesieniu do okresu, na jaki zostaną ustalone. Ma bowiem znaczenie prawne, czy naruszenie sprawności organizmu (choroba, uraz, wada wrodzona) wywołuje określone skutki w codziennym funkcjonowaniu danej osoby. Zdiagnozowanie jednostki chorobowej nie prowadzi zatem samo przez się do ustalenia, że osoba poddana procedurze orzeczniczej powinna zostać zakwalifikowana do grupy osób niepełnosprawnych. W przeciwnym razie powołanie zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności byłoby zbędne dla uzyskania statusu osoby niepełnosprawnej,.

Zaburzenie ze spektrum autyzmu (autism spectrum disorder – ASD) to, jak wskazuje termin "spektrum", niejednorodne zaburzenie neurorozwojowe o bardzo różnym stopniu nasilenia i symptomach, zazwyczaj rozpoznawanych we wczesnym dzieciństwie i utrzymujących się aż do wieku dorosłego, choć pod wpływem doświadczeń, różnorodnych działań terapeutycznych i edukacji jego postać może ulegać istotnym przeobrażeniom. Na podstawie wieloletnich obserwacji stwierdzono, że w przypadku zaburzeń mieszczących się w owym spektrum występują podobne problemy, co w obszarach wcześniej wyodrębnionych jako diagnostyczne dla autyzmu, choć zaburzenia te mogą różnić się – i często się różnią - zakresem trudności i nieprawidłowości funkcjonowania..

Mając na uwadze, że cechy i zachowania, budujące kryterium rozpoznania choroby i, co za tym idzie, wyznaczające granice kwalifikacji osób ze spektrum autyzmu do grupy osób niepełnosprawnych, mogą u tych osób zmieniać się w czasie, ustalenie okresu na jaki powinno zostać wydane orzeczenie o niepełnosprawności oraz o stopniu niepełnosprawności uzależnione jest od ciężkości zaburzenia manifestującego się w komunikacji i interakcjach społecznych oraz ograniczonych, powtarzających się wzorcach zachowań, czy specyficznym modelem zawężonych zainteresowań. Ponadto sprawdza się, czy zaburzenie mieszczące się w spektrum autyzmu współwystępuje z niepełnosprawnością intelektualną lub upośledzeniem językowym.

W przypadku osób, u których występują znaczne deficyty zdolności komunikacyjnych i społecznych (objawiające się minimalną zdolnością odpowiadania na próby nawiązania kontaktu ze strony innych osób, sztywnością wzorców zachowań, znaczną trudnością w radzeniu sobie ze zmianami lub manifestujące się pod postacią innych ograniczeń), wyraźnie i negatywnie wpływające na ich funkcjonowanie w wielu obszarach, orzeczenie wydawane jest na stałe osobom dorosłym, a w odniesieniu do dzieci, co najmniej do czasu osiągnięcia przez nie następnego etapu rozwojowego, właściwego dla ich wieku chronologicznego.

Natomiast w stosunku do osób z zaburzeniem ze spektrum autyzmu (np. rozpoznanym zespołem Aspergera), które nie mają poważnych trudności w komunikacji z innymi ludźmi (werbalizują swoje myśli, swobodnie nawiązują kontakt, stosują się do przyjętych zasad funkcjonowania w interakcjach społecznych, ujawniają w czasie tych interakcji emocje żywe i zgodne z wypowiadaną treścią i zachowują samodzielność w codziennym funkcjonowaniu), wydawanie jest orzeczenie na czas określony. Po upływie okresu jego obowiązywania, osoba lub jej opiekun prawny może ponownie wystąpić z wnioskiem o wydanie kolejnego orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności, zawierającego wskazania uwzględniające poziom funkcjonowania, stwierdzony na dzień wydania decyzji w jej sprawie.

Ocena funkcjonowania osoby orzekanej dokonywana jest z uwzględnieniem jej wieku kalendarzowego.

Niejednokrotnie zdarza się, że do wniosku o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności załączona jest jedynie opinia sporządzona przez lekarza w oparciu o jednorazowy kontakt z dzieckiem. W takim przypadku orzeczenie wydawane jest na okres relatywnie krótki, aby w przyszłości, odpowiednio do zmian, które zaszły w związku z rozwojem dziecka oraz podejmowanymi działaniami terapeutycznym, można było zweryfikować i potwierdzić lub zmienić poczynione rozpoznanie..

Osoby, u których zdiagnozowano zaburzenia ze spektrum autyzmu, ze względu na stan zdrowia, pozostają pod stałą kontrolą lekarską oraz uczestniczą w wielu zajęciach rehabilitacyjnych i terapeutycznych w celu podniesienia poziomu ich społecznego funkcjonowania. Stwarza to możliwość skompletowania świadectw leczenia oraz dokumentacji potwierdzającej problemy w funkcjonowaniu leczonych i uczestniczących w terapii osób i dołączenia jej do wniosku o wydanie kolejnego orzeczenia (w ty miejscu warto nadmienić, że zgodnie z wymogami NFZ, po odbyciu cyklu zabiegów rehabilitacyjnych, prowadząca placówka opieki zdrowotnej obowiązana jest do wydania dokumentu potwierdzającego odbycie rehabilitacji oraz opisu jej efektów. Również kadra pedagogiczna,

w szczególności szkół specjalnych oraz szkół z oddziałami integracyjnymi, powinna wydać, na życzenie opiekuna, opinii w sprawie ucznia - również z tego powodu, że bieżące sporządzanie i gromadzenie tego typu dokumentacji wymagane jest do odnotowania postępów w nauce dziecka, uczęszczającego do szkoły specjalnej).

Postępowanie w sprawie o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności oraz o stopniu niepełnosprawności jest, w swoim obecnym kształcie, pomyślane tak, by umożliwiało ustalenie faktycznych potrzeb i możliwości osoby poddanej procedurze orzeczniczej.

Mam nadzieję, że powyższe wyjaśnienia okażą się satysfakcjonujące.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Łukasz Krasoń
Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych
Sekretarz Stanu
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/